

ÇOCUK KORUMA KANUNU UYARINCA HAKLARINDA DANIşMANLIK TEDBİRİ UYGULANAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)

*Yrd. Doç. Dr. Özlem KARAKUŐ**
Hasan Hüseyin TEKİN

Özet

Bu çalışmanın amacı, 5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu kapsamında suça karışan 13-18 yaş arasındaki çocukların özelliklerini ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini ilgili Kanun gereğince haklarında danişmanlık tedbiri kararı verilen ve sosyal incelemeleri sosyal hizmet uzmanlarınca yapılan 86 çocuktan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından bir anket formu oluşturulmuştur. Anket formundan elde edilen bilgiler SPSS 15.00 paket programı ile değerlendirilmiş ve frekans dağılımları bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda; suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu, okula devam etmediği ve herhangi bir işte çalışmadığı, anne babasının sağ ve birlikte yaşadığı, asgari ücret, sosyal yardım ve sosyal evre yardımlarıyla geçinen geliri olmayan ailelerin çocukları olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Suça Sürüklenen ocuklar, ocuklar*

IN ACCORDANCE WITH CHILD PROTECTION LAW CHARACTERISTICS OF CHILDREN UNDER PROBATION (KONYA SAMPLE)

Abstract

The aim of this study is to underscore the personal characteristics of the juvenile delinquents whose ages range from 13 to 18 under the child protection law of 5395. The sample space of this study consists of the 86 juvenile delinquents who are in need of protection under the respective protection law. The data are gathered through a questionnaire developed by the researchers. Resulting data from questionnaire are analyzed by SPSS 15.00 statistical software package and frequency distributions are found. The results of data analysis are as follows: the majority of the juvenile delinquents under the child protection law are male, not enrolling school, whose parents are alive, and living together, and having no sufficient income and striving to live up with the support of people around.

Keywords: *Juvenile Delinquents, Children*

* Yrd. Doç. Dr. Özlem KARAKUŐ, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü ozikarakus@gmail.com (İletişim Yazarı)

GİRİŞ

Suç ya da suçluluk, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Çocuk suçluluğu ise 19. yüzyıldan itibaren üzerinde çalışılan bir konudur (Göç, 2006) ve genelde suçluluk konusu içinde ayrı bir öneme sahiptir. Ruhsal, zihinsel, fiziksel yönden tam bir olgunluğa erişmemiş toplum içindeki rol ve görevlerini henüz kavrayamamış olarak nitelendirebileceğimiz ergenlik çağındaki çocukların suç işlemesi toplumları suç ve suçluluk konusu üzerine ayrı bir dikkatle eğilmeye itmiştir (Kunt, 2003:9).

Yavuzer, çocuk suçluluğu diğer suçlardan farklı olmasa bile çocuğun yaşının ilerlemesi nedeniyle toplum için ciddi sorunları da içinde barındırmasından dolayı kaygı verici olarak değerlendirmektedir (Yavuzer, 2009). Bugün Türk hukuk sistemine göre suçlu çocuk, yürürlükteki ceza yasaları göz önüne alındığında 18 yaşını doldurmamış ancak suç sayılan bir davranışı gerçekleştirmiş kişidir. 11 yaşını doldurmamış olan çocuklar suç işleseler bile cezai ehliyeti olmadığından cezalandırılmazlar (Güngör, 2008: 27).

Çocukları suç işlemeye sevk eden faktörler, bazıları tarafından maddi ve manevi, bazıları tarafından dış ve iç, nihayet bazıları tarafından da kişisel ve çevresel olmak üzere iki temel grupta incelenmektedir (Şensoy, 1949:124). Çocuğu suça iten bireysel nedenlerin başında, kalıtım ile ya da sonradan oluşmuş, kişilerdeki mevcut biyolojik ve psikolojik bozukluklar gelir. Suç nedeni olarak bu bozukluklar, çoğunlukla karşımıza tek başına değil, diğer nedenlerle birleşmiş olarak çıkmaktadır (Örneğin, görme bozukluğundan muzdarip bir öğrencinin okuldan kaçmayı alışkanlık haline getirmesi ve bünyesel aksaklık dolayısıyla aşağılık kompleksine kapılması olasılığı gibi). Organik hastalık ve sakatlıklardan ileri gelen aşağılık kompleksinin suç nedeni haline dönüşümü, çocuğun içinde yaşadığı çevrenin bu fiziki bozukluk karşısında takınacağı tavra bağlıdır (Bıyıklı, 1972:767). Çevresel nedenler olarak; insan yavrusu, canlılar içinde en yoğun bakımla, en ince özenle, en uzun sürede olgunlaşan bir varlıktır. Uzun yıllar korunup kollanması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Çocuk, beden hastalıklarına, ruhsal örselenmelere karşı da dayanıksızdır. Ancak ailenin sevgisi, ilgisi ve kılavuzluğu ile sağlıklı büyüyebilir. Bunlardan yoksun kalırsa ruhsal gelişmesi kolayca yoldan sapabilir (Yörükoğlu, 1997: 84). Suçlu çocukların ailelerinde, ebeveynler arası sürekli bir çatışma, ağız dalaşı, nefret, gücenme ve saldırganlık vardır ve bu durum çocuğu diğer ailesel faktörlerden çok daha fazla etkilemektedir. Tutarsız, katı, hoşgörüden uzak ve baskılı disiplin uygulaması, olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine neden olmaktadır. Öte yandan, çocuğu tümüyle dürtü ve isteklerinin doğrultusunda serbest bırakan aşırı hoşgörölü ya da umursamaz bir yetiştirme tarzı da başkalarının zararına isteklerine doyum arayan bencilce davranışların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Çocukların bu olumsuz davranışları, anne, baba, çocuk ilişkisini, gelişimin ileri evrelerinde daha da bozabilmekte, hatta antisosyal davranışlara ve suçluluğa dönüştürebilmektedir (Yavuzer, 1999: 28). Ayrıca ailenin parçalanması, ailenin geniş ve ekonomik olarak güçsüz olması, ailenin eğitim düzeylerinin düşük olması,

ailede suçlu bireylerin olması, çocuğun okulda akademik başarısının zayıf olması, olumsuz arkadaş modellerinin olması çocuğu suça iten nedenler arasında sayılabilir (Göç, 2006).

Çocuk suçluluğu tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önem arz etmekte ve geçmişten günümüze kadar gerek hukukçular gerekse toplum bilimciler tarafından irdeelenerek, var olan sorunun ortadan kaldırılabilmesi veya etkilerinin asgari düzeye indirgenebilmesi için, üzerinde ehemmiyetle çalışılmaktadır.

Korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, suça sürüklenen çocuk ise; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu tanımlamaktadır. Bu çocukların koruyucu ve destekleyici tedbirlerle hakları korunmaktadır. (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan; a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye, b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine, c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine, d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına, e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Bu nedenle bu araştırmanın amacı, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suça sürüklenen 13-18 yaş arasındaki çocukların bazı özelliklerini (cinsiyet, yaş, doğum yeri, yaşadığı yer, herhangi bir işte çalışma durumları, okula devam etme durumları, anne babanın sağ olma durumu, anne babanın ilişki durumu, aile üyeleri ile ilişki durumu, arkadaşları ile ilişki durumu, ekonomik durumu) ortaya koymaktır.

Suçta sürüklenen korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar problemi geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm dünya ülkelerinde önemini koruyarak devam etmektedir. Sebebi ne olursa olsun temelde suça yönelen korunma ihtiyacı içinde olan çocukların yarattığı sorunlar sadece korunma ihtiyacı içinde olan çocukları değil toplumun

tamamını ilgilendirmektedir. İlgili Kanun kapsamında suça yönelen 13-18 yaş arası korunma ihtiyacı içinde olan çocukların sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi artık bir zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda ülkemizde geniş kapsamlı, sorunun tüm boyutlarının ele alan bir politika oluşturulmalıdır. Bu çalışmada, ilgili Kanun kapsamında suça yönelen 13-18 yaş arasındaki çocukların özelliklerini (cinsiyet, doğdukları yer, şu anda yaşadıkları yer, herhangi bir işte çalışma durumları, okula devam etme durumları, anne babanın sağ olma durumu, anne babanın ilişki durumu, aile üyeleri ile ilişki durumu, arkadaşları ile ilişki durumu, ekonomik durumu) ortaya koyarak, oluşturulması gereken politikalara ışık tutulmaya çalışılacaktır.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma genel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Konya ili sınırları içerisindeki 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suça yönelen çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise ilgili Kanun gereğince haklarında danışmanlık tedbiri kararı verilen ve sosyal incelemeleri sosyal hizmet uzmanlarınca yapılan, yaşları 13-18 arasında olan 86 çocuk oluşturmaktadır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından 12 soruluk anket formu oluşturulmuştur. Anket sorularının hazırlanması için öncelikle bazı temel başlıklar (demografik bilgiler, kişisel bilgiler, aile ile ilgili bilgiler ve sosyoekonomik bilgiler) belirlenmiştir.

Konu başlıkları belirlendikten sonra, soruların içeriğinin tespiti ve hangi soruların yer alması gerektiği, şimdiye kadar yapılan çalışmalarla karşılaştırma yapılmıştır. Sorular hazırlanırken ön görüşmeler ve teorik çerçeve dikkate alınmıştır. Tüm bunların ışığında bir anket hazırlanmıştır. Sorular oldukça anlaşılır ve çoktan seçmeli olmasına rağmen cevaplayıcıya seçenek bırakmak için gerekli yerlerde “diğer” seçeneğine yer verilerek geniş bir cevap olanağı sağlanmıştır.

1.4. Veri Toplama Süreci

Anketler, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suça yönelen korunma ihtiyacı içinde olan çocukların sosyal incelemelerini yapmak üzere görevlendirilmiş (araştırmacılarından birinin de dâhil olduğu) üç sosyal hizmet uzmanı tarafından bizzat uygulanmıştır. Anket uygulaması sosyal incelemenin ardından 10 dakika sürmüştür.

Anket uygulamasının tamamlanmasından sonra, boş soru olup olmadığı, yanlış anlamaya yol açacak ve çelişkili beyanların olup olmadığı gözden geçirilerek anketlerin genel kontrolü yapılmıştır.

1.5. Verilerin Analizi

Çocuklara ilişkin elde edilen verilere ait betimsel istatistiksel yöntemler (frekans yüzdelik) kullanılmıştır. Anketin değerlendirilmesi SPSS 15.00 paket programında yapılmıştır.

2. BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1: Çocukların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	9	11
Erkek	77	89
Toplam	86	100

Araştırmaya dâhil olan çocuklardan 9'unun kız (%11), 77'sinin ise erkek (%89) olduğu saptanmıştır. Buna göre 5395 Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suça karışan 13-18 yaş arası çocukların büyük bir çoğunluğu erkektir. Kız çocukları ise azınlığı oluşturmaktadır.

Tablo 2: Çocukların Yaş Aralığı

Yaş	Sayı	%
13-15	31	36
16-18	55	64
Toplam	86	100

Çocukların 31'inin 13-15 yaş aralığında (%36), 55'inin ise 16-18 yaş aralığında (%64) olduğu saptanmıştır. Buna göre çocukların büyük bir çoğunluğunun 16-18 yaş arasında suça bulaşmaya daha yatkın oldukları saptanmıştır.

Tablo 3: Çocukların Doğduğu Yer

Doğduğu Yer	Sayı	%
Köy	10	12
Kasaba	6	7
İlçe	15	17
İl	55	64
Toplam	86	100

Çocukların doğduğu yerin belirlenmesi amacıyla yöneltilen soru sonucu çocukların 10'u (%12) köy, 6'sı (%7) kasaba, 15'i (%17) ilçe, 55'inin ise (%64) ilde doğdukları saptanmıştır. İlçe ve il merkezinde doğan çocukların, suça karışan çocukların (%81)'ni oluşturdukları görülmektedir.

Tablo 4: Çocukların En Uzun Süre Yaşadıkları Yer

Yaşadığı Yer	Sayı	%
Köy	8	9
Kasaba	5	6
İlçe	29	34
İl	44	51
Toplam	86	100

Çocukların en uzun süre ile yaşadıkları yerler değerlendirildiğinde, çocuklardan 8'inin (%9) köy, 5'inin (%6) kasaba, 29'unun (%34) ilçe, 44'ünün (%51) ilde uzun süre yaşadıkları saptanmıştır. Bu tablodaki verilere göre ilçe ve il merkezinde uzun süre yaşayan çocukların suça bulaşan çocukların büyük bir oranını (%85) oluşturdukları görülmektedir. Nüfus bakımından köy ve kasabalara oranla daha yoğun olan ilçe ve il merkezlerinde çocukların suça bulaşma risklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5: Çocukların Okula Devam Durumu ve Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu

		Herhangi Bir İşte Çalışma		Toplam
		Evet	Hayır	
Okula Devam	Evet	3	29	32
	Hayır	19	35	54
Toplam		22	64	86

Çocukların halen okula devam etmeleri ile herhangi bir işte çalışmaları arasındaki ilişkinin gösterildiği 5 numaralı çapraz tablodan, çocukların 22'sinin herhangi bir işte çalıştığı ve bu herhangi bir işte çalışan çocuklardan 3'ünün halen okula devam

ettiği, 19'unun ise okula devam etmediği saptanmıştır. Çocuklardan herhangi bir işte çalışmayan 64 çocuktan 29'unun halen okula devam ettiği, 35'inin ise okula devam etmediği saptanmıştır. Bulgulardan çocukların 3'ünün hem okula devam ettiği hem de bir işte çalıştığı, çocukların 35'inin ise hem okula devam etmediği hem de herhangi bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6: Çocukların İşledikleri Suç Türü

Suç Türü	Sayı	%
Hırsızlık	54	63
Müessir Fiil	21	24
Gasp	6	7
Cinsel İstismar	5	6
Toplam	86	100

Çocukların 54'ünün (%63) hırsızlık suçunu işlediği, 21'inin (%24) müessir fiiller¹ suçunu işlediği, 6'sının (%7) gasp suçunu işlediği ve 5'inin (%6) cinsel istismar suçunu işlediği saptanmıştır.

Tablo 7: Çocukların Ailelerinin Aylık Ortalama Geliri

Aylık Ortalama Gelir	Sayı	%
Sosyal Yardım ve Sosyal Çevre Yardımlarıyla Geçinen Geliri Olmayan	27	31
650 TL (Asgari Ücret ²) Altı	30	35
650 TL ile 1000 TL	18	21
1000 TL Üzeri	11	13
Toplam	86	100

Çocukların ailelerinin aylık ortalama gelirlerinin dağılımını gösteren Tablo 7'ye göre; Çocukların 27'sinin (%31) ailesinin aylık ortalama gelirinin olmadığı ve sosyal yardımlar ile sosyal çevrenin yardımları ile geçindikleri, 30'unun (%35) ailesinin aylık ortalama gelirinin asgari ücret olan 650 TL'nin altında olduğu, 18'inin (%21) ailesinin aylık ortalama gelirinin 650 TL ile 1000 TL arasında olduğu, 11'inin (%13) ailesinin aylık ortalama gelirinin 1000 TL üzerinde olduğu saptanmıştır.

- 1 Müessir fiil: Bir kimseye bedensel zarar veren, bedensel bütünlüğünü ve sağlığını bozan, akli melekelerinde karışıklığa yol açan ve cezayı gerektiren eylem. Müessir fiilin en tipik örnekleri adam dövme ve yaralamadır.
- 2 2011 yılı asgari ücreti 650 TL olarak yuvarlanmıştır.

Tablo 8: Annenin Hayatta Olma Durumu

Anne (Sağ) Durumu	Sayı	%
Evet (sağ)	83	97
Hayır	3	3
Toplam	86	100

Çocukların 83'ünün (%97) annesinin sağ olduğu, 3'nün (%3) annesinin yaşamını yitirdiği saptanmıştır.

Tablo 9: Babanın Hayatta Olma Durumu

Baba (Sağ) Durumu	Sayı	%
Evet (sağ)	80	93
Hayır	6	7
Toplam	86	100

Çocukların 80'inin (%93) babasının sağ olduğu, 6'sının (%7) babasının yaşamını yitirdiği saptanmıştır. Tablo 8 ve tablo 9'a bakıldığında bu araştırmaya katılan çocukların suça bulaşmalarında anne veya babanın kaybının tetikleyici bir risk faktörü olmadığı çocukların büyük bir çoğunluğunun anne ve babasının hayatta olduğu saptanmıştır.

Tablo 10: Anne Babanın Medeni Durumu

Anne Baba İlişki Durumu	Sayı	%
Resmi Nikâhlı	67	78
Ayrı Yaşıyor	9	10
Boşanmış	6	7
Dul	4	5
Toplam	86	100

Araştırmaya dâhil olan çocukların anne baba ilişki durumları incelendiğinde çocuklardan 67'sinin (%78) anne babasının resmi nikâhlı olduğu, 9'unun (%10) anne babasının ayrı yaşadığı, 6'sının (%7) anne babasının boşanmış olduğu, 4'ünün (%5) ise dul olduğu saptanmıştır. Tabloya bakıldığı zaman, 86 çocuktan 67'sinin (%78) ailesinin parçalanmamış, 19'unun (%22) ise ailesinin parçalanmış olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Çocukların Aile Üyeleri ile Olan İlişkilerine Dair Düşünceleri

Aile İlişkileri	Sayı	%
İyi	5	6
Orta	38	44
Kötü	39	45
Çok Kötü	4	5
Toplam	86	100

Çocukların 5'inin (%6) aile üyeleri ile olan ilişkilerini iyi düzeyde nitelendirdikleri, 38'inin (%44) aile üyeleriyle olan ilişkilerini orta düzeyde nitelendirdikleri, 39'unun (%45) aile üyeleriyle olan ilişkilerini kötü düzeyde nitelendirdikleri, 4'ünün ise (%5) aile üyeleriyle olan ilişkilerini çok kötü düzeyde nitelendirdikleri saptanmıştır. Çocukların geneline bakıldığında, suça bulaşmış çocukların %94'ünün ailesi ile olan ilişkilerinin orta, kötü ve çok kötü düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Çocukların Arkadaşları ile Olan İlişkilerine Dair Düşünceleri

Arkadaş İlişkileri	Sayı	%
İyi	61	71
Orta	23	27
Kötü	2	2
Toplam	86	100

Çocukların 61'inin (%71) arkadaşları ile olan ilişkilerinin iyi düzeyde olduğunu belirttikleri, 23'ünün (%27) arkadaşları ile olan ilişkilerinin orta düzeyde olduğunu belirttikleri, 2'sinin (%2) ise arkadaşları ile olan ilişkilerini kötü olarak belirttikleri, saptanmıştır. Bu bulgulara göre suça bulaşan çocukların arkadaşları ile olan iletişimleri aileleriyle olan iletişimlerine nazaran daha iyi düzeydedir. Arkadaşlarla olan ilişki düzeyinde çok kötü cevabı gelmezken aile ile olan iletişim düzeyinde çocukların 4'ü (%5) çok kötü cevabını vermiştir.

3. TARTIŞMA VE YORUM

Suçta yönelen 13-18 yaş arası çocukların büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu bulunmuştur. Kız çocukların ise azınlığı oluşturduğu görülmektedir. Araştırmanın sonuçları ülkemizde çocuk suçluluğu üzerine yapılan birçok araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir (Öter 2005; Karabalut 2006; Çoğan 2006; Küt, 2006; Demiral, Korkmaz Çetin, Aydın, Bildik, Özbaran, Altıtaş, 2009). Cinsiyet değişkeninin, suç ve suçluluk arasındaki ilişkiyi belirleyen güçlü bir değişken olduğu görülmektedir (Hagan, Gillis, and Simpson 1985; Harris 1977; akt.; Heimer, 1996).

T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün (SHÇEK)³ 2009 yılındaki "Suç Faili ve Mağdurları Olarak Çocuklar ve Gençler" semineri raporu; erkek çocukların kız çocuklara göre suç işleme oranlarının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Toplumlar, hem yazılı kurallara hem de yazılı olmayan normlara sahiptirler. Bunlar erkek ve kadınların nasıl davranması gerektiğini, üstlenmeleri gereken ya da üstlenmelerine izin verilen rolleri ve hatta hangi kişisel özellikleri edinmelerinin "uygun olacağını" belirler (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem, Nolen-Hoeksema, 2002). İlk karşılaşılan sosyal kurum olan aile çocuk yetiştirmede kız çocuklarını daha sakin ve içe dönük, erkek çocukların ise daha aktif ve dışa dönük yetiştirmektedir. Kız çocuklarının erken yaşlardan itibaren saldırgan davranışlar göstermesi, kavga etmesi genelde cezalandırılırken, erkek çocukların bu durumları ise genelde ödüllendirilir (Burger, 2006). Kızların daha sıkı gözetilmeleri, ailelerle daha güçlü duygusal bağlarının olması ve bundan dolayı kanuna aykırı davranma konusunda daha az özgür olduklarını ortaya konmuştur (Hagan diğ. 1985; Jensen ve Eve 1976; Singer ve Levine 1988; akt.; Heimer, 1996).

Yaş değişkenine göre, 13-15 yaş aralığında 31 çocuğun, 16-18 yaş aralığında 55 çocuğun olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre çocukların büyük bir çoğunluğunun 16-18 yaş arasında suça bulaşmaya daha yatkın oldukları görülmektedir (Öter, 2005). Almanya'da polis verilerinde, 14-18 yaş arası gençler ve 18-21 yaş arası genç yetişkinlerde işlenen suçların 14 yaş altında işlenen suçlardan beş kat daha fazla olduğu görülmektedir (SHÇEK Seminer Raporu, 2009:2-4). Kocadaş, 2004 yılında Malatya'da meydana gelen 651 vakanın 946 zanlısının olduğunu, bunların %2,8'inin 11 yaşından küçük, %96,4'ünün 11-18 yaş aralığındaki çocuklar olduğunu söylemiştir (Kocadaş, 2007:172). Ergenlik döneminde, ergenin başka insanların gözünde nasıl biri olduğunu öğrenebilmesi çok önemlidir. Kendini kanıtlama çabası, davranışlarının sonuçlarını kestirememesi, heyecan arayışı bazı yıkıcı davranışları göstermelerine neden olabilir. Ergen, kurallardan uzaklaşıp, suç olarak nitelenen problem davranışlar gösterebilir (Akduman, 2007:126).

Çocukların doğduğu yerin belirlenmesi amacıyla yöneltilen soru sonucu çocukların 10'unun (%12) köy, 6'sının (%7) kasaba, 15'inin (%17) ilçe, 55'inin (%64) ilde doğdukları saptanmıştır. İlçe ve il merkezinde doğan çocukların, suça karışan çocukların %81'ini oluşturdukları görülmektedir. Çocukların en uzun süre yaşadıkları yerler değerlendirildiğinde, çocuklardan 8'inin (%9) köy, 5'inin (%6) kasaba, 29'unun (%34) ilçe, 44'ünün (%51) ilde uzun süre yaşadıkları saptanmıştır. Bu tablodaki verilere göre ilçe ve il merkezinde uzun süre yaşayan çocukların suça bulaşan çocukların büyük bir oranını (%85) oluşturdukları görülmektedir. Nüfus bakımından köy ve kasabalara oranla daha yoğun olan ilçe ve il merkezlerinde çocukların suça bulaşma risklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuk suçluluğu ve çocuk suç faillerinin yaşadıkları

3 SHÇEK, 2011 Temmuz itibarıyla kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlanarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adını almıştır

yerler ve yetiştikleri ortamlar, suçun işlenişini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Herhangi bir yaşta çocuk tarafından işlenen cinayetler (muhtemelen diğer ağır suçlar da) büyük şehirlerde meydana gelmektedir (Snyder ve Sickmund, akt.; Gönültaş, 2009). Yine suçlu çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada da, işlenen suçların büyük bir kısmının şehir merkezi ve yerleşim yerlerinde gerçekleştiği görülmektedir (Hancı, 1999). Kentte kavuşacağını sandığı eğlence, macera, şöhret ve zenginlik beklentisinin yanında, yetersiz eğitim ve yetenek eksikliği gibi nedenlerle arzuladığı iş ve geleceği elde edemeyeceği düşüncesine kapılan çocukların, kentte değişen geleneksel aile törelerinin çocuğu koruyan yaptırım gücünün zayıflaması, ailenin sosyal kontrol fonksiyonunu yerine getirebilecek başka kurumların olmaması nedeniyle suça daha kolay yönelme olasılığı büyüktür (İçli, Özcan, Hancı, Aktaş, Akçiçek, 1996 akt.; Akduman, 2007: 14).

Çocukların halen okula devam etmeleri ile herhangi bir işte çalışmaları arasındaki ilişkiyi gösteren bulgulardan, çocukların 22'sinin herhangi bir işte çalıştığı ve bu herhangi bir işte çalışan çocuklardan 3'ünün halen okula devam ettiği, 19'unun ise okula devam etmediği saptanmıştır. Çocuklardan herhangi bir işte çalışmayan 64 çocuktan 29'unun halen okula devam ettiği, 35'inin ise okula devam etmediği saptanmıştır. Bulgulardan çocukların 3'ünün hem okula devam ettiği hem de bir işte çalıştığı, çocukların 35'inin ise hem okula devam etmediği hem de herhangi bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir. Kızmaz ve Bilgin (2010)'in bulguları da bu sonucu desteklemektedir. Risk grubuna dahil olan, suç işleme eğiliminde bulunan veya kaynaştırma eğitiminde olan ve orta öğretime devam edemeyecek olan çocukların eğitim yaşamlarının sona ermesi sonucu başıboş ve amaçsız bir yaşam sürmeleri, kendileri ve çevrelerindeki diğer gençler için tehdit oluşturabilmektedir. Okul idaresi ve ailelerin, genellikle başarısızlık yaşayan çocukların bu durumlarına uzun süre tahammül edemedikleri ve bu çocukları okuldan uzaklaştırdıkları belirtilmektedir. Bunun neticesinde, çocukta ruh sağlığı açısından tehlike oluşmakta, çocukta zaten mevcut olan faydasızlık, güvensizlik gibi duygular artmakta ve çocuğun suça yönelmesi kaçınılmaz hale gelmektedir (Akduman, 2007: 20).

Suç türlerine baktığımız zaman, çocukların 54'ünün (%63) hırsızlık suçunu işlediği, 21'inin (%24) müessir fiiller suçunu işlediği, 6'sının (%7) gasp suçunu işlediği ve 5'inin (%6) cinsel istismar suçunu işlediği saptanmıştır. Kocadaş'ın çalışmasında, hiçbir mesleği olamayanların başta gasp, ırza geçme, cinayete tam teşebbüs ve hırsızlık suçlarını işledikleri bulunmuştur. Öğrenci olanların da başta gasp olmak üzere ırza geçme, cinayet, cinayete tam teşebbüs ve hırsızlık suçlarına yöneldikleri tespit edilmiştir (Kocadaş, 2007:181). Gönültaş'ın 2009 yılında Adana ilinde "Mala ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyo Demografik Özelliklerinin Ortaya Konulması" konulu çalışmasında 470 çocuk üzerinde uyguladığı anket formları değerlendirildiğinde, olguların %69,7'sinin mala karşı suç işlediği iddiası ile %30,3'ünün ise şahsa karşı suç iddiası ile Çocuk Şube Müdürlüğü'ne geldiği görülmüştür. TÜİK'in 2009 yılında

yaptığı araştırma da; Çocuk Ceza İnfaz Kurumu ve Eğitim Evleri'ne giren 652 çocuk hükümlüden, 271'i gasp (%41.6), 194'ü hırsızlık (%29.7), 42'si cinsel suçlar (%6.4), 37'si uyuşturucu suçları (%5.7), 34'ü öldürme (%5.2), 13'ünün yaralama (%2.0) suçunu işledikleri bulunmuştur. Kaner'in 1991 yılında yaptığı araştırmada da suça yönelen çocukların en çok hırsızlığa yöneldiklerini ortaya koymuştur.

Çocukların ailelerinin gelir düzeyine baktığımız zaman, çocukların 27'sinin (%31) ailesinin aylık ortalama gelirinin olmadığı ve sosyal yardımlar ile sosyal çevrenin yardımları ile geçindikleri, 30'unun (%35) ailesinin aylık ortalama gelirinin asgari ücret olan 650 TL'nin altında olduğu, 18'inin (%21) ailesinin aylık ortalama gelirinin 650 TL ile 1000 TL arasında olduğu, 11'inin (%13) ailesinin aylık ortalama gelirinin 1000 TL üzerinde olduğu saptanmıştır. Bozuk aile yapısı, olumsuz sosyal koşullar, ekonomik durumun kötülüğü, savaş ve ekonomik kriz gibi dönemler çocuğu suça iten nedenlerin başında gelmektedir (Fişek, 2008). Ailenin ekonomik durumu çocukların işledikleri suçlarda önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. İşlemiş olduğu suçtan dolayı yargılanan çocukların %48,3'ü düşük gelir grubunda yer almaktadır. Orta gelir grubunda yer alanlarda ise bu oran %42, 7'dir. Yoksulluğun verdiği baskılar ve toplum içinde zengin ve yoksullar arasındaki zıtlasma suça hizmet edici bir etmen olarak görülmektedir (Dönmezer, 1994 akt.; Ereş, 2009). Suç işleme oranı düşük gelir grubundan yüksek gelir grubuna doğru azalarak sıralanmaktadır (Kocadaş, 2007).

Çocukların 83'ünün (%97) annesinin sağ olduğu, 3'nün (%3) annesinin yaşamını yitirdiği saptanmıştır. Çocukların 80'inin (%93) babasının sağ olduğu, 6'sının (%7) babasının yaşamını yitirdiği saptanmıştır. Bu iki bulguya baktığımız zaman araştırmaya katılan çocukların suça bulaşmalarında anne veya babanın kaybının tetikleyici bir risk faktörü olmadığı çocukların büyük bir çoğunluğunun anne ve babasının hayatta olduğu saptanmıştır. Araştırmanın bulguları Gönültaş (2009), Kızmaz ve Bilgin (2010)'in yaptığı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Araştırma sonuçlarına baktığımız zaman, çocukların suça bulaşmalarında anne veya babanın kaybının tetikleyici bir risk faktörü olmadığı çocukların büyük bir çoğunluğunun anne ve babasının hayatta olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya dâhil olan çocukların anne baba ilişki durumları incelendiğinde çocuklardan 67'sinin (%78) anne babasının resmi nikâhlı olduğu, 9'unun (%10) anne babasının ayrı yaşadığı, 6'sının (%7) anne babasının boşanmış olduğu, 4'ünün (%5) ise dul olduğu saptanmıştır. Tabloya bakıldığı zaman, 86 çocuktan 67'sinin (%78) ailesinin parçalanmamış, 19'unun (%22) ise ailesinin parçalanmış olduğu görülmektedir. Parçalanmış aile ile ilgili temel özellik boşanma, ölüm ve terk nedeniyle ebeveynlerden birinin olmayışıdır. Ailenin parçalanmış olması suçlulukta önemli bir faktördür. Ailenin parçalanması ile aile içinde otorite boşluğu oluşmakta, ailenin çocuk üzerindeki kontrolü ya çok azalmakta ya da çok artmaktadır (Karabulut, 2006). Parçalanmış aileler de suç işlemede bir unsur olmaktadır ancak tek başına yüksek bir orana

sahip değildir. Türkiye’de de diğer ülkelere paralel olarak çocuğu suça iten etkili unsur olarak yalnız “parçalanmış aile”ye işaret edilmemektedir (Saran, 1990). Günümüzde parçalanmış ailenin Türk toplumunda suçta tek etken olmadığı, buna karşılık, aile çatışma ve geçimsizliğinin çocuğun sapmış davranışlara yönelmesinde etkili olduğu anlaşılmıştır (Günşen-İçli, 2009:30).

Çocukların 3’ünün (%6) aile üyeleri ile olan ilişkilerini iyi düzeyde nitelendirdikleri, 23’ünün (%46) aile üyeleriyle olan ilişkilerini orta düzeyde nitelendirdikleri, 20’sinin (%40) aile üyeleriyle olan ilişkilerini kötü düzeyde nitelendirdikleri, 4’ünün ise (%8) aile üyeleriyle olan ilişkilerini çok kötü düzeyde nitelendirdikleri saptanmıştır. Çocukların genelinde bakıldığında, suça bulaşmış çocukların %94’ünün ailesi ile olan ilişkilerinin orta, kötü ve çok kötü düzeyde olduğu saptanmıştır. Arıkan (1996)’ın yapmış olduğu araştırmasında; hükümlü gençlerin %78’inin ailesinde, aile içi anlaşmazlık ve şiddetin olduğunu belirtmiştir. Çocuğun dünyaya gelişinden itibaren karşılaştığı ilk toplumsallaşma kurumu ailedir. Aile içi ilişkiler düzeyinde yaşanan kötü toplumsallaşma süreci, çocuğun suç sayılabilecek davranışlara yönelmesinde ve sürüklenmesinde büyük rol oynamaktadır. Diğer bir ifadeyle suça yönelmede aile, birinci derecede önemli bir kurumdur. Aile içi ilişkilerin olumsuz olması, aile bireylerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek suça yönelmesine neden olabilmektedir (Ereş, 2009).

Çocukların 61’inin (%71) arkadaşları ile olan ilişkilerinin iyi düzeyde olduğunu belirttikleri, 23’ünün (%27) arkadaşları ile olan ilişkilerinin orta düzeyde olduğunu belirttikleri, 2’sinin (%2) ise arkadaşları ile olan ilişkilerini kötü olarak belirttikleri saptanmıştır. Bu bulgulara göre suça bulaşan çocukların arkadaşları ile olan iletişimleri aileleriyle olan iletişimlerine nazaran daha iyi düzeydedir. Arkadaşlarla olan ilişki düzeyinde çok kötü cevabı gelmezken aile ile olan iletişim düzeyinde çocukların 4’ü (%5) çok kötü cevabını vermiştir. Çocuğun sosyal gelişiminin en kritik noktalarından biri olan arkadaşlık ilişkileri, toplumsal ilişkilerine öncülük eder ve çocukların doğru davranışlarda bulunması açısından çok önemlidir. Olumsuz akran etkilerinin bir sonucu olarak özellikle ergenlik döneminde kimliğini kazanma çabası içerisinde olan ergen; bir gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna sapan davranışlara yönelebilmektedir. Bu bağlamda çocuk suçluluğuna etki eden faktörler arasında arkadaş gruplarının da etkisi büyüktür (Akduman, 2007).

SONUÇ

Araştırma sonuçları incelendiğinde, erkek çocukların kız çocuklardan daha çok suç işledikleri, suç işleme yaşının ergenliğin son dönemlerinde arttığı, bu suçlu çocukların çoğunun okula devam etmedikleri, illerde ve ilçelerde yaşadıkları, ekonomik durumlarının alt düzeyde olduğu, anne babalarının sağ ve birlikte yaşadıkları ancak

aileleri ile olan iletişimlerinin iyi olmadığı görülmektedir. Sonuçları genel çerçevede değerlendirdiğimiz zaman, henüz reşit olamayan bu çocukların suç işlemelerinin nedeni olarak aile kurumunun üzerine düşen görevi yerine getiremediğini görmekteyiz. Ailelerin çocuklarına karşı sorumlulukları vardır. Onların, fiziksel, sosyal, duygusal ihtiyaçlarını karşılamaları gerekmektedir. Eğer ailede fiziksel ihtiyaçlar karşılanıyor, sosyal ve duygusal ihtiyaçlar karşılanmıyorsa ya da bu ihtiyaçlar çok az karşılanıyorsa ya da hiçbirisi karşılanmıyorsa çocukta gelişmesi gereken aidiyet duygusu gelişemeyecektir. Çocuğun en önemli ihtiyaçlarından olan aidiyet ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı aile tarafından karşılanmayınca çocuk bu ihtiyaçlarını gerçekleştirecek yeni ortamlar arayacaktır. Henüz hayat tecrübesi az olan genç yalnız kalacak ve sosyal ortam içerisindeki tehlikelere karşı savunmasız kalacaktır. Aile çocuk için başı sıkıştığında geri dönebileceği bir liman olmadığı zaman çocuk problemleri yapıcı bir şekilde çözemeyecek, birçok hata yapacak, hatta bu bir süre sonra suç halini alacaktır. Örneklem grubuna baktığımız zaman bu çocukların aileleri muhtemelen iletişim becerileri konusunda yetersizdirler, çocuklarına karşı ilgisiz ana baba tutumlarını sergilemektedirler ve çocuklarının başları sıkıştığında dönebilecekleri bir liman konumunda değildiler. Anne babaların çocukları ile ilişkilerini güçlendirmek için bu konuların, sistemli bir konu olarak ele alınıp araştırılması ve çıkan sonuçlara göre ailelere dönük programlar geliştirilmesi gerekmektedir. Aile kurumları toplumların temel taşları olduğu göz önüne alındığında, bu konunun ülke olarak önemsenmesi gereken bir konu olduğu görülmektedir. Aile birliği çocuklar için en lüzumlu bir sosyal gruptur. Çocuk ancak bu grup içerisinde sağlam esaslarda yetişebilir ve korunabilir.

KAYNAKLAR

- Akduman, G. G. (2007), Suça Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Arıkan, Ç. (1996), **Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma**, Şafak Matbaası, Ankara.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R.C., Smith, E.E, Bem, D.J. ve Nolen-Hoeksema, S.N. (2002), **Psikolojiye Giriş**, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Avcı, M. (2008), “Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11(1), s.49.
- Bıyıklı, H. İ. (1972), “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri Ülkemizde Çocuk Mahkemeleri”, **Adalet Dergisi**, 1, s.760-772.
- Burger, J. M. (2006), **Kişilik**, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Çoğan, O. (2006), Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönde İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Ereş, F. (2009), “Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, 5(7), s.91.
- Çocuk Koruma Kanunu*, (2005), Retrieved: http://oges.meb.gov.tr/doc2012/5395_SAYILI_CO-CUK_KORUMA_KANUNU.pdf
- Demiral N., Korkmaz Çetin S., Aydın C., Bildik T., Özbaran B. ve Altıtaş, İ. (2009), “İzmir’de 2004–2005 Tarihleri Arasında Suça Karıştıkları Tespit Edilen Çocuk ve Gençlerin Sosyo Demografik Özellikleri ve Gereksinim Alanları”, **Ege Pediatri Bülteni**, 16(1), s.1-8.G
- Dönmezer, S. (1994), **Kriminoloji**, Beta Yayınları İstanbul.
- Fişek, G., Çiner, C. U. ve Akpınar, T. (2008), **Çocuk Suçluluğunda Öncü Çalışmalar ve İki Doktora Tezi**, AÜHFD, 57(2), s. 21-25.
- Göç, L. (2006), Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı, Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Gönültaş, B. (2009), Adana İlinde Mala ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyo Demografik Özelliklerinin Ortaya Konulması, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör, M. (2008), “Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu Ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(1), s.27.
- Günşen-İçli, T. (2009), **Çocuk, Suç ve Sokak. Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Olan Çocuklar: Ankara, İstanbul Örneği, Çözümler ve Öneriler**, Dumat Ofset Matbaa Ltd. Şti., Ankara.
- Hancı, H. (1999), “Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara: İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme”, **Hekim ve Yaşam İzmir Tabip Odası Bülteni**, 6, s.24-28.
- Heimer, K. (1996), “Gender, Interaction And Delinquency: Testing a Theory of Differential Social Control”, **Social Psychology Quarterly**, 59 (1), pp.39.

- Kaner, S. (1991), "Suçlu Çocuklara/Gençlere ve Sorunlarına Genel Bir Bakış", **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Retrieved: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/6139.pdf>
- Karabulut, S. (2006), Suçlu Çocukların Türkiye Profili, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Kızmaz, Z. ve Bilgin, R. (2010), "Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 9(32).
- Kocadaş, B. (2007), "Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu", **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, (1), s.158-172-181.
- Kunt, V. (2003), **Çocuk ve Suç**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küt, D. (2006), 1997-2004 Yılları Arasında Güvenlik Birimlerine Gelen/Getirilen Çocukların Durumlarının İrdelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öter, A. (2005), Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Uluğtekin, S. (1985), "Çocuklara İlişkin İslah Sisteminde Kurumsal Bakım ve Çağdaş Trefman Modelleri", **H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, 3(3), s.5.
- Saran, N. (1990), "Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler", **Aile Yazıları III., Birey Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi** (Der.:B. Dikeçligil-A. Çiğdem), 5, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, s.131-134.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (2009), **Suç Faili ve Mağdurları Olarak Çocuklar ve Gençler Semineri Raporu (15-22 Kasım 2009) Münih-Almanya**, Ankara, s.2-4.
- TÜİK, (2009), "Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri", 2. Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Uluslararası Sempozyumu.
- Şensoy, N. (1949), **Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1999), **Ana-Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2009), **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yörüköçlü, A. (1997), **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Özgür Yayınları, İstanbul.